

בְּרִיאָה בְּעַמְּדָה וְעַמְּדָה בְּבִרְיאָה

2	- - - - -	דבר המacists
3	- - - - -	עמדו
4	- - - - -	ראיון עם פרופ' אריאל רוזן צבי - שמעאל כהן
15	- - - - -	הרבי קוק תחת מכਬש הצנורה - פנחס אלפרט
20	- - - - -	עדכון הנאמנות - הלל וייס
24	- - - - -	משה רבינו במחנן המוסריות - אבי שנייה
41	- - - - -	הרהורים על גבול התמורה - מאיר דוט
47	- - - - -	המשפט העברי במדינה מודרנית-סיקום שבת העיון באשקלון - יהודית אילן
52	- - - - -	עשות ספרים הרבה-על ספרו של יבן-שושן - דב רפל
56	- - - - -	מביא גואלה לעולם

דבר הלא נוראי

* פנינה זהה ושבת הצעירים באכסיונית הנוער
"בית גן". פרטיים בגליון זה.

* המזיכירות שמעה דיווח על פעילות מועצת חמד' מפי נציגתו במועצה. לפני שבוטע אחדים כיימה מועצת חמד' סיור במוחוז הדורות והמרכז ועמה מקרוב על אף הטיפול והקליטה של תלמידים עולים מאטויופיה. בעקבות הסיור תתקיים פגישה עם שר החינוך והתרבות, פרופ' אמן רוביינשטיין, לדיוון במשא.

* מועצת חמד' הקדישה את ישיבתה האחזרונה להחרות עם תוכניות הלימודים בתורה שבע'פ' לבנות בمعנה לשאלת נציגתו, נמסר לעמאות בוגרונות לבעליות הבגרות בתלמוד (בשלש יהדות ומעלה). כמו כן מסור שהבנות הלומדות במוסדות "צביה" אסירות בלימוד תורה שבע'פ' בשל צו הלכתית של הרוב צבי יהודה קוק.

* מערצת "אלין" חידשה פניה. חברי המערצת הם: מאיר רוט, יעל ירדן, טובה כהן, שמואל מהן ורכזת המערצת - הדס גולדברג. ישר כח לכל העסיקים במלאה.

* המזיכירות מודה לשמר אוחיטוב על עבדותו המוסורית בעילמת "אלין" עד כה, והבטחת לרמותה העדית, ומחלגת לצלחה בדרכו החדשנית.

* מזיכירות התנועה מביעה צער עמוק על פטירתו של חבר המועצה לשעבר, שלמה גור אריה זיל, ו משתתפת בצעורה של המשפחה.

פסח כשר ושמח!

* שנה חלפה מאז נפל נעם כהן הי"ד בקרוב נגד מרצחים ברמאלה. מאות בני משפחה, תברים, ידים ומקרים התאספו בבית הספר התיכון "הימלפרב" ביום ראשון, ג' באדר ב' תשנ"ה לערב התיעידות עם זכרו. חברי המזיכירות כوابים את לבם של יחזקאל, יהודה, מנוחה, משה ושאר בני המשפחה. השנה שחלה לא הקתנה את תחושת האובדן והצער. יהיו זכרו ברוך.

* המזיכירות החליטה על קיום אסיפה חברים שנתיים לאחר חוג הפסח. נבדקה אפשרות של שילוב האסיפה בעבר לימוד ויעון. הودעה מפורטת תישלח סמוך למועד האסיפה.

* שבת עיון למבוגרים בנושא "המשפט העברי במדינה מודרנית" התקיימה במלון "התרוף" באשקלון, בהשתתפות פרופ' מנחם אלון, פרופ' אריאל רוזן צבי, פרופ' ברקיה לפישיך והשופט אליהו ברזמורה. בשבת העיון השתתפו מעל 160 חברים. דיווח מפורט על השבת בגליון זה.

* לאחר הפסקה ארוכה חזרו את שבתות העיון לצעריהם. שבת העיון הראשונה התקיימה בשבת פרשת "שמوت" בבית ההארחה "ארזה" במכואה. נושא השבת היה: "חכונה דתית ותונבות מערבית", בהשתתפות אלי הולצץ, אהרון פורישטיין וחגי בר-ארצקי. בשבת נטל חלק 120 חברים בהם גם זוגות צעירים. לאחר השבת נשל למשתתפים שאלון משוב שתוכנויות מזו בישיבת המזיכירות והלקרים יישמו.

* שתי שבתות עיון מותכניות לשבת הגдолה בירושלים. שתי השבתות יהיו בנושא "ערכים בעסקים" בהשתתפות "המרץ" לערכאים ועסקים. השבת למבוגרים תתקיים במלון

עַמְדָה *

מוקדי הכח שלו, בעיקר באמצעות המפלגות הדתיות, לקידום ענייניהם הפרטיקולריים של שולחיהם. יצרנו לעצמו מסגרות חינוך נפרדות, אך לא עשו הרבה בנסיבות הדברות והתקרבות. לא הקדשנו מחשבה רצינית לשאלת כיצד הדברים נראהין מן העבר השני. בעניין החילוניים, הדתיים נתפסים כמאיימים על רשות הפרט שלהם, ואי לכך הדת והדתאים נרכויים כאויבם מזווה.

ישיש להלום בו בכל דרך אפשרית. היום נראה לנו צו השעה לאחד את כל הגופים החינוכיים, התרבותיים והחברתיים המאמינים בתפיסת עולמנו, ובஅחריותנו המשותפת לנצח שנוצר. חובה علينا למצוא דרכי לשיתוף פעולה בגיןו לקראת שינוי האוירה הציבורית וגיבוש דרכים חדשות שטרם ניסו לחיזוק הבסיס המשותף של קיומנו. שיתוף פעולה בין כל הגופים הרעיוניים הדתיים-ציוניים חייב לנטרל את השאלה המדינית-פוליטית, השנויה במחלוקת, בנוסח השלים, משום ששאלת הזהות היהודית קודמת לה.

dagah raba mimalat otenu noch ha-purimim ha-tarbutiyim ha-ummiyim be-chavra ha-yehudit. kolno mezrichim ul avodan haderek, co-abim at gilioi ha-cippura v at ha-safkot ha-meloha kol urakh la-omri v-dati. dor chad shel zivurim v-zivurot gadol b-medina cashtahom rohniket v-tarbutit nafurah beinayim. rabis ma-otnu chasim chazda umoka ma-otnu yom bo la ya-tafshir uod legsher bin ha-mohnot.

ano notim leha-shim at ha-olam ha-chiloni v-tarbutot ha-me'arav b-kol ruha cholha. ano roa'im bat-kashrot at "mashan ha-peulah" ha-nora'a, ha-misayu b-haburah kol ootim m-sarim m-pokfekim, alimot v-nihalim l-kol v-lkul adam bi-yisrael. l-caora namza ha-sibba v-namzao ha-shemim. rabis sborim sh-matzao af at ha-peturon. ha-peturon sh-naraa cdarck ha-kalla v-hafshota l-hatmoddot hoo b-viduo shel ha-zivur ha-dati, ha-kmat chomot magen v-kiyom me-urekhot chayim nfrdot.

baror sh-peturon ze la-itchach. gem b-shel talutno b-muractet ha-callit, ak b-uker m-shom sh-hadbar manogd la-tipisat ul-momo shel ha-zivur ha-dati-ziyonim ha-mamim b-shutpotu ha-malah b-kol tachomi ha-chayim, ba-achdot ha-um, v-bzorch b-chifush drachim le-habrotot v-le-shituf peula b-in chaki ha-um ul bas-sis ha-morasha ha-yehudit ha-moshavta.

she-ala she-ainha umoda'et ul ha-ferak ul pi rab, ha-ia sha-lat chalkeinu anu, ha-zivur ha-dati ziyonim v-halku shel ha-zivur ha-chardi b-matzav snazar. ma hi-yata "taromatnu" la-hatrichot, l-nikor v-lsalida she-shimim rabis kalfi kol nosha b-uel smeman yehudi - dati.

shnaim rabot ha-ya ha-zivur ha-dati tarud b-nicol

בין פסח לעזות לומדים פרק אבות

אין כ"ג אילונות - מסכת אבות

לילאוד המסתכת בקבוצות או ליחידים
פרטים בטל. 9348862-30 ובטופס המצורף

לעומקו של משבב הממסד הדתי במדינה

ראיון עם פרופ' אריאל רוזן-צבי

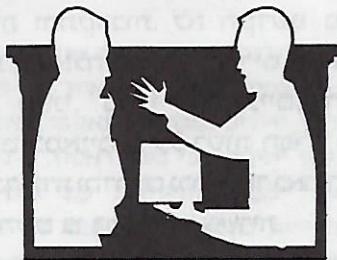
שמעאל כהן

מחוצה לה, איזי יהיה זה פתרון רדייקלי. פתרון זה אינו מומלץ, אבל לדעתך - ואני מזהיר בשער בת רבים - זהו הפתרון היחיד במצב הקיים.

ובודאי שהאפשרות האידיאלית, לדעתך, היא שהפתרונות יבואו מתוך המערכת. כמובן, שמערכת ה פוסקים והධינאים תוכל להתיחס למצוקות הקיימות - כמצוקות המחייבות פתרון מעשי, בבחינת "עת לעשות לה" הפרו תורטך", ושהධינאים יראו עצם כאחראים וערבים לא רק לציבור שלומי אמוני ישראל, אלא גם לציבור החילוני. זאת, עם כל הנסיבות שליהם מהגישות שלו, מהפתרונות שלו וממידת הלגיטימציה שהוא מייחס לhilonim.

**אני פסימי מכיוון שאני
מרגיש שבמערכת הרבנית
אין הבנה לצורך הדחוף,
ואין נוכנות להבין את
המשמעות המיווחדת של
שיפוט דתי בנסיבות
hiloninah.**

לצערי, אני די פסימי, ואני רואה באופן פתרון זה אפשרי. אני פסימי מכיוון שאני מרגיש שבמערכת הרבנית אין הבנה לצורך הדחוף, ואין נוכנות להבין את המשמעות המיווחדת של שיפוט דתי בנסיבות hiloninah.

במאמרך "בайн פוסק" שפורסם ב"מיד", הינך מזכיר שבקרוב נctrך כנראה להפעיל במדינה אלטרנטיביה של נישואים אזרחיים בכלל בעיות קשות המתעוררות נוכח המצב הקיים. האם במציאות הקיימת של הרכבי בת' הדין הרבנים הנוכחים, יש לנו,>Create orbor דתי וציוני, היכולת לגרום לטטללה של המערכת זו, וכיฉ"

האפשרות של נישואים אזרחיים אינה האפשרות המועדף, אלא היא אחת האופציות הקיימות בחיל האoir והעשויות עלולות לסדר היום. הערכתי היא, שהמשך המצב הקיים מוביל בהכרח למימוש אפשרות של נישואים אזרחיים מכיוון שהלחץ הולך וגובר מכיוונים שונים, ללא שסתום שיוותה אותו. כאשר יש ריבוי מקרים מצד אחד, ריבוי מצוקה מצד שני, העדר פתרונות מצד שלישי והמדינה היא מדינה דמוקרטיבית-פלורליסטית בהגדرتה, שרוב הציבור בה אינו שומר תורה ומצוות, נוצר בהכרח צורך מיידי בפתרון כלשהו. ואם פתרון זה לא בא מתוך המערכת אלא

ה
לִי.
אַנְיָן
צִדְקָה
זֵיכָר,
כָּל
צְוּת
אַמְּשָׁמָם
צְוָת,
לְבָנָן
וְאֶת

את החקכות החיצונית חלק מהחובות שמוסלת על הדיין. הוא למעשה מעמיד את הדיין בתוך המציאות החברתיות שלו ודורש ממנו לפעול תוך תחושת אחריות ומודעתה, כאשר הכוונה אינה לרשות אל המכנה המשותף הנמוך אלא המטרה היא להעלות את המכנה המשותף מתוך הבנה, מתוך אופטיה לציבור שבתוכו הוא פועל.

לצורך השגת תכלית זו בימינו אנו, על הדיין בישראל להיות חלק מהחברה. הוא אינו צריך לדגל בגישה המתירנית, והוא לא צריך לתת לגיטימציה לחילוניות, אך עליו להכיר את המציאות, להבין את בעיותה ומצוקותיה.

**שיפוט דבני שהתוועה
שלו איננו תודעה
כל-ישראלית של אחריות
ונדרות הדדיות איננו
יכול להגיע לפתרון ראוי
של המציאות.**

עליו ליצור דיאלוג עם התרבות המערבית לא במובן של אימוץ, חיקוי או הטמעה אלא במובן של יכולת לקיים דיאלוג, אשר תיתן לו הבנה רחבה יותר ויכולת טוביה יותר לעפ"י דין תורה, שהרי ידוע היטב כי דין תורה מונח אחרית למציאות כזו או אחרת, וכבר היו דברים מעולם.

כך, על מנת שדיין יהיה מעורב הציבור, הוא איננו חייב לשרת בצה"ל, למורות שזה היה רצוי. הוא יכול להיות רב שכונה או ראש ישיבה המעורב בחיי תלמידיו, או אישיות העוסקת הציבור כזה או אחר. כמובן, לעומת זאת, הדיין מתפקיד מגיל 3 ב"חדר" ועובד ממש לישיבה, מבלי שפתח צוהר כלשהו

זהו תופעה שכמעט לא הייתה בתולדותינו, אשר מחייבת הערכות מחודשת וקביעה ברורה מהי המטרה של השיפוט הדתי היום, ומהי התכליות של דין דתי בתוך מסגרת חילונית, ושל דיין עם השאלה האם אנחנו מוכנים לקבל על עצמנו את האחריות המיוחדת שתופעה זו מטילה علينا, או שמא איננו מוכנים אלא לנווג כאבותינו ממש?

המחויבות המוטלת علينا לנווג כאבותינו ניתנת לפרושים שונים. אם הכוונה היא לנווג כאבותינו ממש – כי אז הਪתרונות יבוששו לבוא. אולם אם הכוונה היא להמשיך את דרכם כבעלי תודעת שליחות של דיין הרוצה להיות חלק מהמציאות, להשפייע עלייה, לקבל על עצמו את מعرצת האילוצים שלה, לפעול בתחום ולמצוא את הਪתרונות האופטימליים בתחום המסגרת הריאלית הבלתי מושלמת, כל זאת, תוך כוונה לאמץ את דרכי החשיבה של אבותינו – כי אז כן נמצא את הਪתרונות.

מי ההשכלה הרחבה שאתה דורש מך הדינים, שהיא מעבר לדרישות המינימליות כגון השכלה תורנית והבנה תורנית, הנדרשות לפסקה דיןית? שאלה זו היא שאלת לא פשוטה מפני שהדים נאים מתנגדים ככליל לכל רעיון שמחיב שרונות בצה"ל, השכלה חילונית או הכשרה בחוקי המדינה וכדומה. חלק מההתנגדויות נובע מהתפיסה האידיאולוגית שלפיה דין תורה הוא המקור היחיד המחייב, וכל היתר אינם אלא בבחינת נתע זר שלא יכולנו בתרות ישראל. זהה כמוון תפישה נוקשה ובלתי מובנת ולדעתו היא איננה חלק אינטגרלי מהבנייה של מהי מஹת תורה ישראל. כשהרמב"ם עוסק בסוגיות דינים והשכלתם של דינים, הוא מונה בין היתר,

השאלה היא האם הם מסוגלים להשליט את הבנות על המערכת הדינית שהיא בעלת עצמה, ואני בטוח שלרבנים הראשיים יש את העמדת והכוח הנחוצים על מנת להשליט את מרותם. נוסף על כך, הם אינם מוכנים לעשות צעדים דרמטיים מכיוון שהם חוששים למתוח את החבל עד אין סוף.

התהליך הוא תהליך די טראגי. לדעתו, יש הרבה מאוד חוגים דתיים המבינים כי המצב הוא על סף פיצוץ. הציבור החילוני ברובו, שעד היום הוכית הרבה מאד ארוך רוח וסבלנות כלפי השיפוט הדתי והציבור הדתי, והוא מוכן לקבל את השיפוט הרבני אילו הוא היה נגע לצרכים שלו, לא יהיה מוכן לחכות עוד והסימנים לכך מתגברים יותר. העובדה היא שאין הענות לסייעים הלו ותזוזה כמעט ואינה קיימת, ולהפץ! יש נסיגת מפסיקות קודמות אשר נפסקו ע"י גוזלי הפסיקים בדור הקודם. נוצרת באור תחושה של איבון, של אינ-תזוזה, תחושה של סטגנציה, וגם אם מדי פעם יש בתוך המערכת פסיקות נועזות, יוצרות וחשיבותן הן אין משקפות את מרכז הפסקה הדינית.

אם אין חשש כי האפשרות של נישואים אזרחיים תיצור פילוג עם או מתייחות חברתיות קשה בעיקר בקרב אלו הנזקקים לפתרונות בנושאי אישות?

אין ספק ש מבחינה סימבולית, ואני לא מזלזל בסימבוליקה, נישואים אזרחיים יהוו נסיגת משמעותית במערכות היחסים שבין דתים לhilinim במדינת ישראל ובין הדת למדינה.

העובדת שיהיו שתי מערכות תיצור, מטבע הדברים, איו' שהיא חלוקה בין "לנו

לעולם הסובב ולהשכלה הרחבה, לתפיסות עולם שונות, לתרבות, לציבור הישראלי אותו הוא משרות. הוא לא מכיר את הפרובלמיות המיחודות לציבור זה, והוא לא פיתח את הרגישויות הנחוצות לשופט או לדין כאביר מרכז ע"מ לפסק.

צריך לציין שהמערכת הרבנית זוקה לשינויים משמעותיים בתפיסה העקרונית שלה. לדעתו, חלק מהדיאינים מבין את הבעיה, מזדהה עימה, אך הוא אינו יכול לעמוד נגד האידיאולוגיה המוצקה של החלק החידי יותר. שיפוט רבני שהתודעה שלו אינה תודעה כלל-ישראלית שלஅחריות וערבות הדדית אינה יכול להגיע לפתרון ראוי של המזוקות. זה הקושי, ולכן אני פסימי.

ההלך על מוסד הדיניות צריך לבוא מהציבור הדתי ולא מהציבור החילוני, כי לחץ מצד הציבור החילוני נתפס כרצון לעקור את תורה ישראל, לשבור אותה ולכבות אותה מבפנים. לעומת זאת לחץ של ציבור דתי הוא לחץ שבא מתוך הבית והוא לחץ שאיננו מתרפרש כרצון לפגוע אלא הוא לחץ של "נאmins פצעי אהוב". לכן, ככל שייהיו יותר שותפים במחנה הדתי: "נאmins תורה ועבודה", תנועת מים, מפ"ל, תנועת האישה הדתית וכיוצא באלה, אנשים שיחברו הדין הדתיים וכיוצה באלה, אנשים שיחברו יחד ויעמדו על חומרת התופעה מתוך תחושה עמוקה ודואגת שמונחת לפניהם פצצת זמן העומדת להתפוצץ, והם יוכלו לבוא בטיעונים עניינים לפני המערכת, אני מאמין שתיתכן תזוזה מסוימת.

אם הלץ צריך יוכל לבוא מצד הרבנות הראשית עצמה?

אני חולב שאצל הרבנים הראשונים יש דוקא פתיחות לעניין והם מבינים אותו.

ולכדרינו", דבר שהוא, כשלעצמיו, מעמיד באופן חייתי שני מchnות היוצרים איזו שהיא רטוריקה של מלחמה, אבל מלחמת התרבות כבר קיימת והיא ניטשת בכל עזה, והיא מחויבת המציאות. בוגר לצד ההלכתית – נישואים אזרחיים אינם מהווים בעיה קשה מכיוון שעל פי דעת רוב הפסקים, כאשר יש אלטרנטיבה דתית ואלטרנטיבתה אזרחית לנישואים ואדם בוחר באלטרנטיבתה האזרחית במודע ובמודע, אין עליו את החזקה האומרת שאנו אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

**אוחם חוגים הסוברים
שניישואים אזרחיים הם
אסון לא הוכיחו עדין
בפועל שהם מוכנים לשלם
איזה שהואழיר מינימלי
כדי למנוע את אסון זה**

הקשה הוא מבון בפסולי חיתון ואני לא חושש מקידושי עריות, מכיוון ששם הגישה החילונית איננה דוגלת בסוג זה של קידושים. אלא, מבון זה שחלק מהקידושים לא יתפסו לפי דין תורה ואז הבעה פשוטה יותר: חלק מהקידושים יהפכו את הצעאים לפסולី חיתון בדרגה צזו או בדרגה אחרת, ופירוש הדבר, שצורך יהיה לנחל רישומים נפרדים שסמליא קיימים הימים בפועל בדרך צזו או אחרת (עובדת שיש רשימת מעוכבי חיתון).

יתר על כן, יש משלומי אמוני ישראל כאלה שבזוקים היטב את המסורת המשפחתיות מבלי לסמוך על הרשות בטעות זהות ויש נתק בתוך הציבור היהודי בין זרמי החסידות השונות: חסיד בלו' לא יתחנן עם

חסיד חב"ד, לליטאים יש רתיעה משידוך עם בני עדות המזרח, וכו'. لكن הבעיה במשמעות ההלכתית מתונות יותר מאשר במישור הסמלי.

השאלה שאנו צריכים לשאול את עצמנו היא, האם בנתונים הקיימים, כאשר הרבנות אינה מוכנה לעשות צעדים מחיבים על מנת להקל על המצוקה ולפטור אותה, תהווה הנהגת הנישואים האזרחית אסון, או שהיא תהיה הרע במעטתו, בנסיבות הקיימות? אין לי פתרון לבעה: מצד אחד, אני חשש שהדינמיקה של הרטוריקה והגישה הסמלולית תיצור נתק רחוב יותר. מצד שני אני חשש שהמשך של המציאות העכשוית ירחיק עוד יותר אנשים מדת ישראל, ויגביר עוד יותר את הבורות השולטת היום.

כבר היום, יהדותם של חלק גדול מהציור הישראלי מתבטאת בלבד בלבדו בעובדה שהם נתקלים בציבור ذاتי ובسمננים קלים נוספים, וככל שהמצוקה גוברת הנתק גדל. יתר על כן, תופעות שונות הנובעות מן המצב הקיים, הן תופעות שהדין הדתי היה מעוניין למנוע. כלומר, אנחנו משיגים תופעות הפוכות מלאה שהדין הדתי חותר להשיג, ואז נשאלת השאלה מהו המחיר שאנו משלמים על הרטוריקה והסמלוליקה, והאם המחיר הזה כדי לנו...

נוסף על הגישות השכלתניות יש גם גישות אמווציונליות. אוטם חוגים הסוברים שנישואים אזרחיים הם אסון לא הוכיחו עדין בפועל שהם מוכנים לשלם איזה שהואழיר מינימלי כדי למנוע אסון זה, ויש לי הרגשה ש"בתירועות משחקים אליו כבר נזדה" בלשונו של ביאליק, כלומר, מתוך חוסר האונים, יראת ההורה, חוסר מודעות

אי שוויון זכויות חברתי בין נשים וגברים, והוא מעביר את המסר שהבעה איננה טמונה ברצו של הקב"ה, אשר רצונו הוא אחדות, שוויון מוחלט קוסטומי בין אדם לברhma, ובזהאי שוויון אנושי בין בני האדם ובין גבר לאישה, אלא ש"אדם ורחמי" כלומר, המיציאות החברתיות הולידה את המצב הקיים.

במדרש הלכה זה שנתקב בדפוסים של חכמים יש קריאת כיוון שלפיה, כאשר מציאות חברתיות משתנה, וכאשר האופי או הטבע האנושי בהקשרים אלה מוביל למצב אחר, חובה דעתית עליינו לפעול, ולעשות את המעשה הנכון כלפי שמייא.

נושא כבוד האדם וחדורתו bihidot v'umidato klof האלוקים המתבטאת באmericה "עבדי הם ולא עבדים לעבדים" יוצק את דפוסי זכויות היסוד של הפרט בדפוס יהודי מאד.

נושא כבוד האדם וחדורתוbihidot v'umidato klof האלוקים המתבטאת באמירה "עבדי הם ולא עבדים לעבדים" יוצק את דפוסי זכויות היסוד של הפרט בדפוס יהודי מאד. ברור שדפוסים יהודים אלה מלויים גם בחובות היהודיות, ואלה ההגבבות על החירות מתוך התכלית היהודית הרואה.

אני מאד חרד ומודאג מהגישה החודרת גם אל חלקים בתוך הציבור הציוני-דתי, כאלו יש בהכרח סתירה בין דמוקרטיה ויהודوت, כאלו שמדובר בשני הפסים שאינם מתוישבים זה עם זה, כאלו שעליינו להציג ולהבליט

ואחריות, רוממות האחדות בפיינו ובהתנהגותנו, אנו הולכים לקראות האין-מוצא המוביל לנישואים אזרחיים. זה פרזדוקס שקשה מאד לפתור אותו, ושבתוכו אנו מצאים, כי הוא בינוי על מציאות בלתי אפשרית שמצד אחד אנחנו מעוניינים להשליט חלק מדת ישראל על ציבור חילוני בעל תודעה חילונית, ומצד שני, רצוננו זה איינו נתקל במינימום הנדרש על מנת להתאים אותו אל המצויקות הקיימות. נוצר כאן פער הולך וגדל בין הדין שבספר לבין המציאותות. והגירוש על הפער הזה - שתמיד היה נעשה בתולדות ישראל - מאחר לבוא.

האם לחוקים החדשניים המבקשים להעניק יותר זכויות לאזרח ולפרט כמו חופש העיסוק יש אחיזה כלשהי במשפט העברי?

אין ספק, שחלק מהפתרונות ההלכתיים שניתנו במשך הדורות, ושחויו מושפעים מממציאות חברתיות משתנה, הם פתרונות שאינם הכרחיים לקיומה של היהדות בכל עת, אלא היו בעיקר פתרונות חברתיים, ומשמעותם - למעשה - היא שההלכה העניטה אז למציאות.

הדוגמא הטובה ביותר בעניין זה היא לגבי שוויון זכויות לאשה, או - מעמד האשה. המדרש הנפלא שעוסק בבנות צלפחד (מדרש הלכה בספרי, במדבר) בו בנות צלפחד שואלות את השאלה כיצד יתכן שעכשו השבטים מקבלים חלק בנחלה ומדוע יגרע חלקן? והן מקבלות תשובה שהיא מדהימה בעיני: "בשר ודם רחמי על האזכרים יותר מעל הנקבות ואילו מי שאמר והיה העולם רחמי על הכל שנאמר בתהילים ורחמי על כל מעשיו" הדרש זה מלמד על אי נתת עומקה של הקב"ה לגבי

שזכויות היסוד של הפרט הן זכויות היסוד היהודיות, ערכי היסוד הם יהודים – יש לנו מחלוקת לגבי המעטפת לא לגבי הגערין. נלחם על המעטפת, אנחנו צריכים למתן יותר ביטוי ליהדותה של המדינה, אנחנו צריכים להיות יהודים יותר דמוקרטיים בתוכנו וمتוכנו, כי הרוי אנחנו נהגים בתוך המוסדות שלנו באופן דמוקרטי ודורשים شيئاו כ לפינו בדמוקרטיה, אנחנו צריכים לשכנע את הציבור החילוני שהיא יותר יהודית.

**מהם הקווים האדומים של ההלכה בקבלה
ערבי התרבות המערבית? (למשל בעיתות
ההומו-סקסואלים)**

בעית ההומו-סקסואלית היא באמות בעיה קשה, אם נפרוט אותה לפרטיז, אז עובדה היא שבית המשפט פסק מה שהוא פסק עפ"י חוק הכנסת כלומר, הערכים הוכרעו כבר בכנסת, ובית המשפט לא קבע את הערך. لكن הצעקה שהיתה נגד בית המשפט לא הייתה מוצקת. השאלה היא שאלה ערבית. כציבור דתי אנחנו רגילים לומר שם שכב זכר הוא תועבת מצרים ומעשה סתום מבחןינו. זהו קו אדום לחלק גדול של הציבור הדתי. קו אדום שפוגע בנשמה היהודית, בקיום היהודי, ובאותו הירודiy של המשפחה.

אך מצד שני, אנחנו חיבים להבין שבחברה פלאו-ליסטית, דמוקרטית, שהיא מתירנית מיסודה, העובדה שיש חקיקה המקנה זכויות שוות, בין אם זה נקרה זוגיות ובין אם זה נקרה בשם אחר, אינה נותנת לgitimiza חברתיות במובן האידיאולוגי לתופעה אלא מדובר בחזזה משפט גרידא. מדובר בחקיקה המעניקה להם את האפשרות להכנס לארה של מזבוק על דעתך.

את הניגוד והשוני הזה. אני מודאג מטופעה זו, כיון שתפיסת הציונות הדתית במחותה היתה לשמור על הערך המוסף המיחז שלו, על יהודוננו בתוך מסגרת של מעורבות חברותית. הדמוקרטיה איננה רק אמצעי שניtin לנצל אותו למטרות שונות, אלא היא הבסיס השלטוני הרחב הטוב ביותר לקיומה של היהדות ושבゴה, ואנו, ציונות דתית, מנסים לישב עד כמה שניתן בין שתי מציאות, בין המכשבה הדמוקרטית למושבאה היהודית, כשם שהפילוסופיה של הרמב"ם היא פילוסופיה אפלטון, וכשם שהפילוסופיה של מנדרסון ניסתה לישב את ההשכלה הארופאית עם היהדות, ואפילו הרש"ר הריש ניסה לגשר בין המיערכות.

כמובן שיש צורך להאבך על עמדתנו, ולא תמיד אנו מצלחים בכך, אבל הדמוקרטיה נותנת לנו את האופטימום כדי להאבך בربים על עמדתנו וכך לנטות לשכנע את הציבור בעמדותינו. لكن אנחנו צריכים לנצל ייחודיינו לא על דרך השילחה אלא בדרך החיבור מהדת, אנחנו צריכים להציג את הציבור מהדת, אנחנו צריכים מחרם ב"אהבת לרעך כמוך", נראים כמקלים אך אנו בעצם מחרמים, אנחנו מחרמים ב"אהבת לרעך כמוך", באהבת ישראל, אהדות ישראל, או כמו שאמר הרב נורמן לנו: "אנחנו רוצים להרגיש בני בית בכל העולם" כלומר אנחנו רוצים לכבות את העולם ולא להסתגר ממנו. אנחנו רוצים להרגיש מאויימים אלא אנו רוצים להרגיש שיש לנו מסר ורלוונטיות ונחנו רוצים לבטא זאת.

יש משור בדמוקרטיה המערבית ובהשכלה המערבית, אנחנו יכולים להציג אולי הצעות חשובות בדילוג איתם, מפני

השיפוט הרבני בתחרות עם השיפוט החילוני. תמושך חלק גדול מן הציבור הישראלי אל השיפוט הרבני. הוא אמר שאנו נראה את המאור שבתורה, אנחנו נפטרו את המשפט. בחזונו, בת המשפט יהיה ריקם ובתי הדין מלאים. כיום, המציאות טופחת על פניו.

קיומה של סנהדרין מחייב אחדות או מכנה משותף רחב ביותר, לא רק של ציבור חילוני ודתי, אלא גם בתוך הציבור הדתי. ראה לדוגמא, מה קרה לרבות הראשית: הרבנות הראשית נועדה מלכתחילה להיות גורם מרכזי ומאחד של עולם התורה וההלכה מצד אחד, וקשר אל הציבור החילוני מצד שני, כמלכויות יהודית ובניית תורנית. אך היא איבדה למעשה הרבה הרכבה מתקפה ומצוירה: הציבור החרדי אינו נזקק לה, הציבור הציוני-דתי, בשנים האחרונות, הולך ומתנתק מהרבנות הראשית ובוחר לו את רבינו שלו (כמו הציבור החרדי), וכך נשארת הרבנות הראשית לשרת דזוקה את מי שאינו מכיר בה, את הציבור החילוני.

הkowski לאחד את הציבור הדתי בתוכו הוא רב. קשה למצוא מכנה משותף בין הליטאים והחסידים או מכנה משותף כלשהו בין החסידויות השונות, או בין בנים שונים. אולי צריך לשנות את קו החשיבה ולהסתכל על הפלורליזם בהלכה בדבר מבורך, ולגנו את רעיון הסנהדרין בימיו, עד שכל עם ישראלי יהיה בארץ ויקבל עליו את התורה. כיום, הפלורליזם יכול להיות פתרון נוח יותר.

הבעיה של הפלורליזם בעולם ההלכה הוא הדה-לגייטימציה של חוגים שונים לאותו סוג של פלורליזם לגבי חוגים אחרים. כמובן, אם הפלורליזם הדתי היה מאמץ לעצמו בהקשרים מסוימים את העיקורן של הפלורליזם החילוני, דהיינו לגייטימציה

ועל תרבות, ותו לא. היא לא מעניקה ערך לתופעה הזאת, או לגייטימציה. וחובה علينו להסתכל על הדברים בצורה ציוו, כי זאת נקודת המשפט שמתוכה יוצאה בית המשפט והחברה בכלל, ואנו איננו יכולים לראות את אותם הדברים לאחר מאחר החברה שבתוכה אנחנו חיים. עם זאת, אין ספק שהתחווה העמוקה של הציבור שלנו היא שיש כאן פריצת גדר שקשה להשלים אותה, ואני חולש שהמאבק התרבותי נגד זוגיות זאת וכנגד ההכרה בזכויותיהם, למשל, זכויות אימוץ של זוג הומוסקסואלים כמקיימים משפחה, הוא מאבק תרבותי ולא מאבק חוקי. זהו מאבק על הצורך בתת-ביטוי לאיפיון המיעוד של משפחה יהודית, לתרבות של משפחה ולאופי המיעוד שלה ביהדות, לאינטגרציה שבין חברה, משפחה, ערבים והאושר האיש. כל אלה הם נושאים שעליינו להאבק עליהם, ובקשר זהה החוק אינו חזקה היחידה, ובוודאי לא חזקה העיקרית, ואסור לנו להשקיע יותר מדי מרצו ואנרגיה בזירה שאינה העיקרית, ע"י כך שוב, נרחיק את הציבור الآخر מהציבור שלנו ונשיט את הויכוח אל וויכוח על מעמדו של בית המשפט; מכך לא נירוש עליות.

האם רעיון הקמת הסנהדרין בימינו, כפי שהועלה בראשית קום המדינה ע"י הרב מימון, עדין ממש? רעיון הסנהדרין, העולה בשנים הראשונות למדינה על בסיס הנהנה שהקיטוב בין הדתיים לחילוניים, והמציאות של קיום החילוניות לצד הדתיות היא מציאות של תקופה מעבר. זאת הייתה גישתו של הרב קוק בזמןו, ושל חלקיים ורחים של הציבור הדתי. הרב מימון למשל חשב שהנהגת

תילוני
לי אל
זה את
זוקות.
י הדין
ינו.
מכינה
תילוני
ראה
רבנות
גנום
הלכה
מצד
רנית.
תקפה
לה,
הולך
זו את
שארת
שאינו
ו הוא
טאים
ו בין
אונים.
סתכל
ולגנוו
ל עם
תורה.
ו נוח
ו הוא
טו סוג
לומר,
עצמו
של
מציה

לגישות שונות ולפיסיקות שונות, כאשר המבנה המשותף הוא ההכרה בעולם של הלכה ובקיומה (הרפורמים והקונסרבטיביים הם מוחוץ לكونצנזוס), אז הפלוראליזם היה התשובה הטובה ביותר ליותר לאופי הדור הזה ולמצוקותיו.

**אולץ צריך לשנות את קן
החויבתה ולהסתכל על
הפלורליזם בהלכה כדבר
מוברך, ולגנוז את רעניון
הסנהדרין בימינו, עד שכל
עם ישראל יהיה בארץ
ויקבל עליון את התורה.**

הבעיה שלנו היא, שמצד אחד אין לנו מוסד מרכזי בעל השפעה מאחדת, מכיוון שמוסדות מרכזיות לא יכול להכיל את ריבוי הדעות והגישה, ומצד שני אין לנו לגיטימציה לריבוי הדעות בתוך המנהנה הדתית, כי חלק גדול מהציבור החילוני אינו מעניק לגיטימציה לציבור הציוני-דתי ואפילו לחקלים מהציבור החրדי. זהה הטעגדיה שבתוכה אנו חיים, ולכן מוסד הרבנות הראשית הוא בلت אפרי למורות שהוא מתקיים ולסנהדרין אין שום סיכוי.

הפלוראליזם ההלכתי הוא בעברון מוגבל מכיוון שכולם שוואפים לקבל הכרה מהציבור היהודי, וכך, כמו בשרשנות דומיניו שהאנן הקיצונית מפילה את כל יתר האבניים, גם המצב בפסקה ההלכתית, ומצב זה מונע התפתחות של הלכה המתואימה עצמה למציאות. משמעותו של מוסד הסנהדרין היום היא מוסד ברוח חרדי.

אם לדעתך יש היום מקום להפריד את הדת מהמדינה? אני לא מטיף להפריד הדת מהמדינה מכיוון, שלא עת, הפרדת דת ומדינה לא תיתכן במדינת ישראל. כשם שאפשר להפריד תרבויות, חברה או כלכלת מדינה, כך גם הדת היא חלק בלתי נפרד מההווי התרבותי העמוק ביותר השדרה של מדינת ישראל והם, והיא בעצם חותם השדרה של מדינת ישראל למרות חלק גדול ממנו אינם דתיים. מה שכן צריך לעשות, זה להרחיק, בהקשרים שונים, את הדת מהמדינה ושל המדינה בודת, מערבותה היתר של הדת במדינה ושל המדינה בודת, המונופול הפוגעת גם בדת וגם במדינה. למשל, המונופול שנitin לבנותה הראשית להעניק תעוזות הכספי יוצר שליטה פרודקטים קשים: הראשון: המונופול שנitin לרבותה הראשית למתוך הכספיים איננו קיים בפועל כי החרדים נותנים השגות משל עצמם וכן הוא נוטר חסר شيئاוים. השני: עצם הענקת המונופול כקביע בחוק מחייב את התערבותה הבג"ץ בנישא מותן הכספיים. הבג"ץ רוצה להתייחס, ובצדק, רק לעצם המשותת ולא לאוורח החיים ובכך הקשר נאבך מערכו בעניין הציבור הרחוק להכספיים. השלישי: אין מקרים יותר בטאמנותם של בעלי המפעלים ואלמנטים אלא הטענות עוברת לנו חיוני מושגית, ובכך בעצם, פה הרלוונטיות של אורח החיים הפרטיש של בעלי המפעלים במרקם אחדים יש להשלים עם המהיר של מעורבות הדת במדינה, ובחקלאק מהמרקם אותו משלימים מתייר חיים, צריכה להיות חסיבה מחודשת בחקיקה הדתית, متى היא הכרחית ומתי היא מיותרת.

אם לא הגיע הזמן לדיאלוג של הציבור שלנו עם הקונסרבטיביים והרפורמים מצד אחד, ועם החרדים מן הצד השני?

כאות
شهر
את
תఈו
אני
וברא
שלטנו
אלא
באוני
במשם^ה
העוי
ההוו
השוו
להק
הרבו
משפ
חדש
ומתב
עם
העבו
הכנס
ספרצי
הפיל
העמו^ה
במוב
של^ה
ותרבי
מה
הבורו
הנווער
אני
עם
מוחלי
אמנים
הפקר
והסתמי

למרות כל זאת איני סבור שיש להגביל את הרפורמים, כיון שהגבלה מנוגדת לדמוקרטייה ומסכנת גם את הלגיטימיות שלנו בעניינים אחרים. נוסף על כך, התנונה הרפורמית הום ממלאת שליחות חשובה בכך שהיא נרתמת למאבקים לאיכות הארץ. שליחות זו איננה שליחות דתית אלא חילונית ואני מצר על כך כי בכך שהיא פועלת מהכיוון החילוני, היא ממחמיצה את ההזדמנויות להיות גשר בין העולם החילוני והדתי.

בנוגע לדיאלוג עם החרדים אני מודאג יותר, מכיוון שככל שהציבור החרדי הולך וגדל, כך הוא מסתגר יותר ויוטר. הגידול המשמעותי באוכלוסייה החרדית לא גורם לו לתהוות בטחון עצמי גדולה יותר, אלא לתובענות רבה יותר. וכך הקהילות החרדיות כיום הן מאד מסגורות, מיליטנטיות וחסורות סובלנות אפילו כלפי עצמן. מה שמאד מעורר קינאה אצלם הוא מעשי החסד והצדקה שיכולים בהחלט לשמש לנו דגם לפעילות קהילתית חיובית.

אני מאד תומך בקיום דיאלוג עם החרדים, כי בסה"כ יש לנו מכנה משותף רחב מאד. השאלה היא כיצד נמצא את המכנה המשותף שיגבר על חוסר הסובלנות הרב שקיים אצלם.

כיצד אתה מסביר את הפריחה המחודשת של המשפט העברי בתוך כתלי האוניברסיטאות החילוניות ובבר-אילן?
אכן באקדמיה, המשפט העברי זוכה לפריחה מוחודשת שנוצרה דווקא מתוך המציאותות החילונית ולא מתוך העולם הדתי. העובדה שדים קנים דתיים מכהנים בפקולטות למשפטים באוניברסיטאות שאינן מוגדרות

אני חולש שלגביה הקונסרבטיבים והרפורים צריכים לגבות עמדזה כפולה. מצד אחד אל לנו להציג את צעדיהם ע"י קיצוץ בתקציבים ומשאבים - זו מלחמה מיותרת שתפגע לנו בסופו של דבר ותעמיד אותנו באורח לא דמוקרטי. מצד שני, יש לנו, לדעתו, מלחמה תרבותית ברפורמים ובקונסרבטיבים, כיהודים ذاتים שמכירים במוסכמות ההלכתית כמסורת מחיה. הרפורמים לוקחו מן היהדות רק את הצד המוסרי שבה, ולא את המסורת ההלכתית המכובבת. הם אינם דורשים פולරיזם בחוץ ההלכתית, כפי שאחננו דורשים, אלא הם דורשים פולරיזם בחוץ ההלכתית, ועל כך אנו צריכים לנחל איתם מאבק תרבותי.

הnidol המשמעותי באוכלוסייה החרדית לא נודם לו לתהוות בטחון עצמם גדולה יותר, אלא להזענות דבה יותר.

לצערי הרבה, האפשרות להתמודד עם הרפורמים במישור ההלכתית כמעט ולא קיימת היום בגלל הבורות העומקה שלהם בייחוד. ההשכלה החילונית מהווה את מוקד ההזדהות, וההזדהות היא חלק מההשכלה הכללית שלהם.

אני بعد הדברים עם הרפורמים מתווך הכרת ייחודינו כבסיס להמשך יכולת הקיום היהודית במדינת ישראל ובעולם המערבי כולם, אך הדיאלוג אתכם צריך להיות מותוך הכרת הלגיטימיות של זכותם להביע את עמדותיהם מצד אחד, ומצדך - מתוך ראיית הייחוד שלנו לעומת החיקוי או אפילו ההתבטלות שלהם בפני העולם המערבי.

דבר שיווצר היום דור מונך לערכי היהדות. אני רואה בסכנה את העובדה שתלמיד המגיע לאוניברסיטה מנוע כמעט מכל הבנה יהודית: התרבות היהודית סגורה לפניו, כתוב רשיי הספר החתום לפניו והיכולת שלו להבין את העולם היהודי היא בלתי אפשרית. אי אפשר ללמוד יהדות מבלתי להטמע את הערכים, את דרכי הלימוד, שיטות החשיבה וכו'.

קבוצת אינטלקטואלים דתוית שמדברת אל עצמה ומשכנעת את המשוכנעים אייננה יעליה וצריך כעת לפרק את המנגלים ולקיים את הדיאלוג.

לעתינו, חובתו של הציבור הדתי היום להיות מעורב בתכנית הלימודים הכללית ומצד שני להפתח יותר לדמוקרטיה, ללימודים אזרחיות וכו'.

המעורבות הדתוית בתכנית הלימודים הכללית היא הכרחית ולשם כך יש לקבוע כי התנ"ך ותלמוד יהיו מקצועות חובה בבגרות, כי מה שלא מקבע חובה בבגרות איינו ממש מוקד לתודעה חינוכית ולימודית. יש לראות מטרה או כמטרה חינוכית ארוכת-טווות, החשובה יותר מນאבק על פסיקה זו או אחרות של ביהם"ש, כי כאן היא זורת המאבק המרכזית התהדרה הצענית הולכת ומופשטת ואני חוש שהגיע רגע האמת בו צריכים לאות את הדברים בקונסיסט הרחב, ובבחינה זו תוחעטו הלאומית, תרבותית וחינוכית נמצאת במצב מזדמן מאד. הערה היא שבמרקם רבים הפליטיקה הדתוית משכיחה מאייתנו את הזירות העיקריות.

אוניברסיטאות דתיות מלמדת על כך שהחברה הדתית-לאומית אכן הצליחה להשיג את מטרותיה, להיות מעורבת ולפעול בכל תחומי החיים: צבא, משטרת אקדמית וכו'. אני חולש שהמשפט העברי מהוות בראש ובראשונה בסיס של התרבות היהודית שלנו, ומחובטנו למדדו לא רק כלפי עצמנו אלא כלפי כל הציבור, מסיבה זו הגדלת באוניברסיטה תל-אביב את מספר התקנים במשפט העברי, וקלטנו חוקרים מעולים העוסקים בנושא זה. שנינו את שיטות ההוראה ואפשרנו בחירה בין התחומים השונים בתוך המשפט העברי מתוך מגמה להקנות מודעות לערך התרבותי, לחוכמה הרבה, ולעובדה שלא צריך לפניו לשיטות משפטיות זרות, כי הרעיון שנראים חדשניים נעוצים בעצם בתרבותנו מאיו ומתמיד.

עם זאת איני בטוח שפריחת המשפט העברי באקדמיה תוביל לקליטתו בחוקי הכנסת, לא במובן של חוזים או חוקים ספציפיים אלא במובן הרחב של הבנת הפילוסופיה של המשפט העברי, חוכמותו העמוקה, וגישתו התרבותית והערכית. במובן זה השימוש במשפט העברי בפסיכיתנו של בית המשפט העליון יש לו ערך מוחן ותרבותי.

מה לדעתך יש לעשות כדי למנוע את הבורות והניכור ההולפים וגוברים בקרב הנעור החילוני?

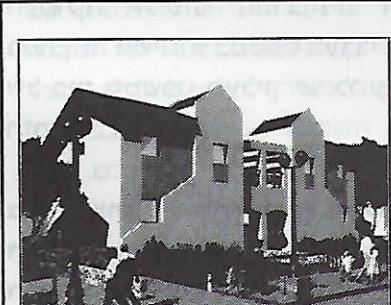
אני חולש שאנחנו עשינו משגה חמור מאוד עם קום המדינה, כאשר יצרנו הפרדה מוחלטת בין חינוך דתי לבין חינוך כלל. אמנים הגנו על עצמנו, ובצדק, אבל מצד שני הפקנו כמעט כל את החינוך הממלכתי, והסתפקנו בחלוקת אלוקים הקטנה שלנו,

המתווך במדינת ישראל של היום בונה דרכו בקושי רב. יש תחילה המקיים את עצמו והוא המצב בו הקטבים במדינה פורצים לעיתונות ומילא הם נצבעים שם בצבעים חדים יותר, וגווני הבינים מטושטים. لكن תנועה כמו "נאמני תורה ועובדיה" שמייצגת את המפ"ל לפני 30 שנה, הפכה היום לתנועה קטנה המשפיעה הרבה פחות. עם זאת אני חשב שהדיאלוג צריך להתקיים בתוך תנועה גדולה של הציבור הדתי-ציוני, וכך לדעתך יש לקיים את הדיאלוג בתוך המפ"ל. אסור לנאמני תוע"ע ולמימ"ד להתנתק מן המפ"ל גם אם הרבה דברים מקומיים, אלא יש לנשות ולהשפי בדרכם של דיאלוג רצוף עם מרכז המפ"ל, תנועת האשיה הדתית לאומיות וכו'.

קבוצת אינטלקטואלים דתית שמדוברת אל עצמה ומשכנת את המשוכנעים אינה עיליה וצריך כעת לפרוץ את המוגלים ולקיים את הדיאלוג.

מדוע קשה לציבור הדתי לחזור למדיה החזותית והרדיו-פונית? הקושי מתחילה בעולם המושגים שלנו. התפיסה של העיתונות הדתית היא לרוב תפיסת עיתונות מגויסת, שצרכיה ללמידה לך ולהעביר מסרים. היא איננה מוכנה לפתיחות ופלוראליזם, והמדיה היום בפרק מהCommerce פתיחות והבנה של קהלה העיר. אני לא אומר בזאת שצריך להפוך את העיתונים לנו-ז'ורנליים או להכנע לחוסר האחוריות, להאהזות בטפל והנסצוויניזם שקיימים בחלק מן העיתונות הישראלית, אך אני חשבصدق שהציבור הדתי יחזור למדיה הוא מוכarah להכיר את הנושא מקרוב, ואסור לו לגשת אליה מתוך מחושת התנשאות, הסתగותות וצרות אופקים.

ולבסוף – מהי הדרך שבה על נאמני תורה ועובדיה ללבת, כדי לפזר יותר לציבוריות הישראלית? זה נושא רחב וקשה מאד. הציבור הדתי

החלה מכוורת של ב'

אחוות אתרון
הרוחבת מרכז שפирा

unin צורים ד"נ שדה גות 79510

אתר הבניה: טל' ופקס' 08-503791

הקבלן: בנייה משקית, טל' 08-586887

מצג עצמה במתנה לקונים ביריד פסח

נאומו של הראייה קוק בפתחות האוניברסיטה העברית תרפ"ה-

מסכת של צנזרה מתמשכת

פנחים אל פרט

אותו האיש, נאם עליו בחג פתיחתו "כי מצינוanza תצא תורה". רצוי שיטנה דומות הופיעו שוב ושוב, ואפילו שבע שנים לאחר מכן, בשנת תרכ"ב, מיד לאחר פטירתו של הרב יוסף זוננפלד (⁴, עמי 209), וכן צוטטו ב"דוואר הימים". כמו כן, הדפיס "דוואר הימים" (י' ניסן, תרפ"ה) גם את נוסח הכרזת האבל על פתיחת המכללה ובו טאמר: "יכול איש ישראל... יתאבלו בג' פתיחת האוניברסיטה על חרבן בית המקדש שלא נבנה בימינו". (⁵).

בכרז שיטנה (פְּשָׁקוּוֵיל)
נאמד על הרב קוק המכונה
"אותו האיש" כך:
"בפתחות האוניברסיטה
בירושלים עיה"ק בשעה
שרבני ירושלים זלעפה
אחזותם אותו האיש נאם
עליו בחג פתיחתו "כי
מצינוanza תצא תורה".

התקפות אלו אינן מתיישבות כלל ועיקר עם נוסח הדברים כפי שמובאים ב"מאמרי הראייה" שם התיחסותו של הרב קוק הינה ישירות לבניין בית המקדש בקרוב. גם הפסוק עצמו אינו מצוטט שם אלא בנוסח עקיף כאמור לעיל. ואולם, כשייענית בנוסח הדברים המובאים ע"י צבי יرون ז"ל (⁶, עמי

הקדמה:

נאומו של הראייה קוק ביום ז' בניסן התרפ"ה (1.4.1925) בטקס הפתיחה של האוניברסיטה העברית בהר הצופים בירושלים,ណזון בכמה מקומות בהרחבה אצל צבי ירון (⁷), ו يوسف ולק (⁸) בעיקר מבחן המשמעות הדברים לגבי תפיסתו הייחודית של הרב קוק את היחס שבין "תורה ומדע" (ראה להלן). במאמר זה ברצוני לדון דווקא באספקט שלו לכאורה בדבריו של הרב קוק, והוא: התיחסותו בנאום פתיחת האוניברסיטה לפסוק: "כי מצינוanza תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

לאחרונה, הגיעו לידי הדפסה מחדש של הנאום בספר "מאמרי הראייה", חלק ב' ע"י הרב אליהו אבניר (⁹), וזה מסתיים במילים אלו (עמ' 308 שם):

"זונכה לראות בשמהות גוינו, וגבניין בית מקדשו ותפארתו, אשר אליו ינהרו כל הגויים לקחת תורה מצינוanza ודבר ה' מירושלים, Amen".

סיימת זו מפתיעה מאוד מאחר שהיא עומדת בסתריה עם התקפות חריפות ביותר על הרב קוק ע"י הקנאים בירושלים.

בכרז שיטנה (פְּשָׁקוּוֵיל) נגד הרב הראשי לישראל, שיצא בירושלים ופורסם ע"י שמחה רץ בספרו "מלאכין בני אדם" (⁹), נאמר על הרב קוק המכונה "אותו האיש" כך: 'בפתחות האוניברסיטה' בירושלים עיה"ק בשעה שרבני ירושלים זלעפה אחזותם

והיא מתחילה במילים: "רבות כל העולמים אשר עמק מקור חיים וברור חכמה ודעת כוננת תבל ומלואה....", אך איננה מסתiyaמת בפסוק "כִּי מִצְיוֹן תֵּצֶא תּוֹרָה...." כמו ב"סיום ירושן", אלא ב"סיוםת אבניר", דהיינו: "ונזכה לראות בשmachת גויינו ובבני בית מקדשנו ותפארתנו אשר אליו ינhero כל הגויים לקחת תורה מציוון ודבר ה' מירושלים, אמן".

מחברך, שהנוסח האנגלי והנוסח העברי, המצווטטים באוטו מוקור - ספר האוניברסיטה - לגמרי אינם זמינים!

בנוסח זה יש שני שינויים משמעותיים ביחס לנוסחים הקודמים: ראשית, התפילה המיוחדת המופיעה אצל צבי יرون, מצוטטת, אך הפסוק המותקף ע"י הקנאים מושמט. הבדל נוסף - התפילה שולבה לתוך הנואם, ולאחריה מופיעה "סיוםת אבניר".

כאשר כמעט נואשתי מפרטון חידת הנוסח המקורי, התבוננתי גם בנוסח האנגלי שהופיע באותו ספר, ואז התחלו הדברים להתיישב סוף-סוף על מקוםם. מתרברר, שהנוסח האנגלי והנוסח העברי, המצווטטים באוטו מוקור - ספר האוניברסיטה - לגמרי אינם זמינים! בנוסח האנגלית מופיע הנואם במלואו ולאחריו התפילה במלואה. ואכן, כפי שציפיתי, התפילה אומנם מסתiyaמת בפסוק "כִּי מִצְיוֹן תֵּצֶא תּוֹרָה וְדָבָר ה' מִירוּשָׁלָם".

עליה מכאן, כי הנואם אכן הסתיימה ב"סיוםת אבניר" אבל התפילה שאחריו הסתיימה ב"סיוםת יرون".

6-15) מצאתי כי הרב קוק חיבר תפילה מיוחדת לרجل המאורע, בה הוא מביע שמחה על הקמת האוניברסיטה. הפסוק הנדון מצוטט בסוף והוא בעל משמעות כפולה: אהבת הדעת אשר מאהיא מקנת בעם זוכית, היא סמכתם לבנות היכל לחכמה ותושיה, והיום זהה אלפיים ורבבות נאספו יחד, לפתח בחדשות לב לרוחה את שער הארץ, הננו מפילים לפניך תחנון צור ישראל וגואלו, חזק נא ואמץ את לבך עמק אשר בחורת אהבה את שם קוזיש, ולשמר בכל לב את כל חיקך, לרים את קרון תורה הקדושה, מקור חייהם לנצח להגדיל תורה ולהאדירה. ולמען יאמנו דברך אשר אמרת על-ידי נביאך: **כִּי מִצְיוֹן תֵּצֶא תּוֹרָה וְדָבָר ה' מִירוּשָׁלָם**".

סיום דר-משמעות זו אכנה להלן "סיום יرون", ואיתה ברצוני להשווות לסיום אחרית שאזכיר בהמשך: "סיוםת אבניר". נוסח תפילה זו לא נמצא כלל בנואם אשר ב"מאמרי הראייה" של הרב אבניר, ונוטר סימן שאלה לגבי מקורות של הנוסחים השונים. בשיחת טלפון אמר לי הרב אלישע אבניר, עורך "מאמרי הראייה" כי הוא אינו יודע להסביר את הסתירה, וכי נוסח הדברים בספר זהה לגמרי מה שהוואצ' בחוברת דקיקה ע"י בן הרב, הרב צבי-יהודה קוק, במטרה להביא **"דברים במילואם"**. מכיוון שתשובתו לא תרמה לפתרון התעלומה, החלתי לפנות לנוסח המקורי ביותר עפ"י הערכתי - כפי שפורסם בספר האוניברסיטה" בנובמבר 1925 ע"י האוניברסיטה העברית (ז), אך הענינים רק הלכו והסתבכו.

נוסח הספר "חגיגת הפתיחה" מطبع האוניברסיטה העברית (ז):

בנוסח המצווטט בספר האוניברסיטה (עמ' טז'יה) מופיעה התפילה כמעט בסוף הנואם,

לאחר מכן הוא סיים בתפילה חגיגית המתחילה בـ "רבוע כל העולמים אשר עמך מקור חיים וباורח חכמה ודעת כוננת תבל ומילואה"

וכך 55 שורות של תפילה וברכה למלך ג'ורג' החמישי, לlord בלפור ולנציב העליון אליעזר בן מנחם סיר הרברט סמואל. 11 השורות האחרונות הובאו לעיל ומסתיימות ב"סימנת ירושה". כאמור, הסיום כאן הוא "נורא בעני הנקאים כי הפסוק כי מצינו תצא תורה ודבר ה' מירושלים" מובא בהמשך למלים "להגדיל תורה ולהאדירה" יכול להשתמע כמתיחס גם להקמתה של האוניברסיטה העברית.

ב"מאמרי הראייה" הושמטה לחלוtin התפילה כולה (55 שורות), והובא הנואם בלבד. בغالל שסיומו של הנואם הוא בהתייחסות ישירה לבית המקדש הוא אכן יוצר בעיה. בתחילת, לפלא היה בעני הדבר, כי כבר הנוסחת שהודפס ע"י האוניברסיטה בדצמבר 1925 - חצי שנה לאחר פתיחתה, עבר צינור, אולם הרב זאב גוטהולד ציין לפני שקטעים מסוימים נוספים מלבד הקטע הנזון, עברו צינור, ע"י בן הרב, כמו ה"מבוא לשיר השירים", מתוך הסידור "עלות ראייה" בתפילה קבלת שבת. לא ברור לי מי צינר את הנוסחת ב"ספר האוניברסיטה", האם הרב עצמו עשה זאת בעקבות כריזי השיטנה שפורסמו ע"י הנקאים או שהדבר עשה ע"י בנו. בכל אופן, זכוו של הנוסחת האנגלי בכך שהוא, ככל הנראה, לא צינר ושמר על הנוסחת המקורי שלם.

לעומת זאת, הצינור בנוסח העברי אשר ב"ספר האוניברסיטה" התבטא בשני תיקונים משמעותיים: הראשון - השימוש הפסוק כי מצינו תצא תורה ודבר ה'

הנוסח הקרוב ביותר למקור, עפ"י ממצעי, היה בשפה האנגלית. רציתי לדעת האם ניתן למצוא הדפסה מלאה של נאום הרוב קוק כולל התפילה גם בעברית. פניתי לפרופ' בני איש-שלום והוא העביר אליו עותק, שנראה בלתי מצונזר לחלוtin, של דברי הרוב כפי שהודפסו בניסן תרפ"ה, מיד לאחר טקס הפתיחה, ובאותו חודש. חוברת זו יצאה בדף "ציוון" בירושלים. צרכיהם הינו, ככל הנראה, לדפוס "ציוון" שיישמר לנו את הנीסוח המקורי של דברי הראייה קוק בفتיחת האוניברסיטה.

"דברי הרוב" - ניסיון לשיחזור הנוסח המקורי - ניסן תרפ"ה (6)

ה"שיחזור" דלהלן מתבסס על הדפסה של "דברי הרוב" בדף "ציוון", ועל התרגומים האנגלית ב"ספר האוניברסיטה". הרוב החל בנאום נפלא על הפסוק:

"שאי סבב עיניך וראי כולם נקבעו באו לך.... איז תראי ונחרת ופחד ורחב לבבך כי הפק עליך המון ים חיל גויים יבואו לך" (ישעה, נ"ט, ד"ה).

הוא המשיך בקשר שבין רוחב הלב ובהשכלה הכללית ובמדעים, אשר ברכה תהיה בו, אבל מחייב יחד עם זאת כי הפה ילווה את רוחב הלב וחוויות הרוחות. באופן זה יצא אל הפעול כוחות היצירה הנאמנים הפעולים בבניין הגודל של האומה. את טומו הוא סיכם במשפט:

"ונזכה לראות בשמחת גויינו ובבנין בית מקדשנו ותפארתנו, אשר אליו ינהרו כל הגויים לקחת תורה מציוון ודבר ה' מירושלים, אמן" (סימנת אבניר).

היא : "פתחת המכלה על הר הצופים - מצוין תצא תורה ודבר ה' מירושלים", ובהמשך מובא פרק חזון העצמות היבשות מיהזקאל ב"דוואר הימים" שלמחרת יום הפתיחה (ח' בניסן) נכתב: "אחר ניגון ההימנון האנגלי ושירתה כי מצוין תצא תורה ודבר ה' מירושלים" ע"י מקהלה ה' קראץ' בסקי מת"א - שירה נפלאה ומקסימה, עלה הרב קוק על במת הנואמים". קשה להעלות על הדעת כי בימי נזוכה שאת עמודו הראשוני של העיתון הנפוץ יפאר פרק בתנ"ך, וכותרתו הראשית תהיר הפסוק: "מצוין תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

"דוואר הימים" הביא את "תפילהו היפה" של הרב, כמעט במלואה, ללא הנאום עצמו⁽⁶⁾. במאמרי הראייה כ-60 שנה לאחר מכן מובא רק הנאום ללא התפילה.

סוף דבר

הגאון, ר' מאיר ליבוש, המלבי"ם ז"ל, ניבא את אחריות הימים בחשווון התרכ"ח (1868) בnocחותו של הרב יעקב מאז"ה⁽⁷⁾, ואמר את הדברים המדהימים הבאים:

משנת תרע"ג (1913) עד שנת תרפ"א (1921) היו מלחמות גדולות ונוראות, ובשנת תרפ"ה (1925) שלש שנים לפני תרפ"ח יתחילו בבניין המקדש אשר ימשך שלוש שנים... ובטוח אני כי בע"ה יקוימו דברי אשר כתבתי כי עוד בימי בנייכם, ולא יאוחר מבני בנייכם... תהיה שבית בנימ לגבולם וכשתאצלו לעלות לציוון ברינה **תזכירו שם את שמי ותתגו בספר** והוא יהיה זה נתת רוח לנשمتני".

אמנם, כאמור, בית המקדש לא נבנה בשנת תרפ"ה על הר הבית, אך נדמה לי כי חזונו של המלבי"ם התממש, לפחות באופן חלק, בדברי הרב הראשי לישראל - הראייה קוק בטקס חנוכת האוניברסיטה העברית, אשר

מירשלים" מסיים התפילה. השני - שילוב התפילה הקטועה לפני המשפט האחרון בנאום אשר גם הוא מכיל ציטוט עקיף של הפסוק אבל בהתייחסות חד-משמעות אל "בית מקדשנו ותפארתנו".

מצאתי כי הרב קוק חיבר תפילה מיוחדת לרוגל המאודע בה הוא מביע שמחה על הקמת האוניברסיטה.

הוכחה לקיומו של החינוך הזה נמצאת גם בנוסח האנגלי, שבו ככל הנראה לא רוא צורך לצנזר עבורה הקנאים, וגם, כאשר מעיינים היטב בנוסח העברי המופיע בספר האוניברסיטה". המשפט לפני האחרון הוא "ולמען יאמן דברך אשר אמרת על-יד נביאך", יש לצפות שכאן יבוא הפסוק המתאים כפי שמקובל בכל מקום בהמשך ל-"על-יד נביאך". אולם לא כך הדבר ובכך מורגש החינוך. ישנו גם תיקון שלishi והוא שילובו של פסוק נוסף לאחר המילים "להגדיל תורה ולהגדירה", והפסוק הוא: "ה' חפש למען צדקו יגדיל תורה ויאדר, למען יפרחו כגן ברוח הود ותפארת על אדמות קדש אשר נתת להם לנחלה".

יתכן שפסוק זה הוכנס כפייזי לפסוק המותקף שהושמט.

از ועתה - רידת הדורות?

משמעותו של הפסוק כי מצוין תצא תורה ודבר ה' מירושלים" הופיע באותה תקופה בהקשרים רבים אחרים. הכותרת הראשית של "דוואר הימים" ביום פתיחת האוניברסיטה

פיטס -

לימים,

בשות

תנירה

אנגליה

ר' ה'

בסקי

הרב

ת על

אשון

תרתו

תורה

ל" של

כו (9).

מובא

כיבא

(1868)

ו' את

(1921)

רפ"ה

ביבין

ח אני

יעוד

תהייה

לציוון

ספרי

בשנת

חיזומו

צלאקי,

Kok

אשר

לליין

הערות

1. צבי יירון, "משנתו של הרב קוק", המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה, ירושלים תשמ"ה, עמ' 213-216.
2. יוסף ולק, "נאום שלא בעתו או נאום בטרם עת", האוניברסיטה, יוני, 1972.
3. הרב אברהם יצחק הכהן קוק, "מאמרי הראייה" (בעריכת הרב אלישע אבניר), ירושלים, התש"ס, הוצאת אבניר, בית אל, 90300, מהדורה מותקנת התשמ"ח, עמ' 306-308.
4. שמחה רז, "מלאכיהם כבני אדם", הוצאת קול מבשר בע"מ, ירושלים, תשנ"ד (עמ' 201, 209).
5. ספר "חינוך הפתיחה", האוניברסיטה העברית, ירושלים, נובמבר 1925. דפוס עזריאל (עברית ואנגלית).
6. "דברי הרב רבנו אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א אשר דבר ואשר התפלל בפתיחת המכלה העברית בירושלים". "דפוס ציון", ניסן תרפ"ה, עמ' א'-י"א.
7. הרב יעקב בן ישעיה מזא"ה, "זכרון", הוצאה ילקוט, תרצ"ו, עמ' קכ"ב.
8. "כתב פלטשר של הצעירנפֿלדִיס-הקרוזט צום ואבל לפתיחת המכלה", "דוואר היום", יומן ו', י' ניסן, תרפ"ה.
9. המשפט "וארץ הצבי נתת תחת חסותו ממשלו האדריה", והכוונה למלך ג'ורג' החמישי, הושמט ככלו. כן הוכנסו כמה תיקונים קלים נוספים לדברי שבך לשפטו הממלכה הבריטית ושלוחיה בא"י.

התקיים בדיקות אותה שנה אשר לפי חשבונו של המלב"ס היו אמורים להתחילה בבניית המקדש. תמהני אם הרב קוק היה ער לחזונו של המלב"ס בעת שנשא את נאומו בהר הכותפים, מכל מקום, אני מקיים בזאת מkeit מצוואתו בהזכרת שמו כשאזכיר בע"ה עלילות ציון ברינה.

**הרבי זאב גוטהולד ציין
לפני שקטנים מסוניימים
נוספים מלבד הקטע הנדרן,
עלבו צינור, ע"י בן הלב,
כמו ה"מבוא לשיר
השירים".**

בקרוב מאד, בז' בניסן תשנ"ה, יחלפו בדיקות שבעה שנה לנאומו של הרב קוק. לאחר שבעים שנה רואי שיצא 'סוד', בגימטריא- שבעים. זהו סוד נאומו המלא שיצא עתה לפירוסים ובזכות "סוד ה' ליראיו", נזכה בע"ה בקרוב לאוולה השלמה.

תנחים

ל...
...

משפט קורץ, עם פטירתו של ד"ר מנשה קורץ ז"ל.

פרופ' יונה פרנקל ומשפחתו, עם פטירתה של חוה פרנקל ז"ל.

יעקב גדייש ומשפחתו, עם פטירתה של חנה גדייש ז"ל.

아버ם תירוש ומשפחתו, עם פטירתה אמו ז"ל.

עדכו הנאמנות הלו ויס

ושבע"פ, לרבות צרכי הזמן ואפשרויותיו, מותך דאגה להוה ולעתיד העם, מבלי לפגוע בזכרון העבר ומותך האזנה לנסיון הלאומי המצתבר. אך אם באים אנשים שעמלם, אולי, לא עבדו בעבודת כפים אלא רק בעבודת רוח, ואף זאת לא מותך צריך קיימי אלא מותך צורך חברתי, על מנת שיקראו חכמים, הרי צפי שעצם השימוש בסיסמת "תורה ועובדיה" היה מחולל.

חלק ניכר מהבריות המוכרות לי והווסכות וכותבות על ענייני תורה ועובדיה, כמו על כל עניין אחר, לרבות כותב שורות אלה, אין מミיתות עצמן באלה של תורה ולא במעגלת של עבודה. התדמית של "נאmani תורה ועובדיה" פעמים מייצגת בענייני הציבור העומד מחוץ לחוג מצוטט ב"המודיע" א' באלו תשים", וכמובא במאמרו של הרב מיכאל צבי נהורי "נאmani תורה ועובדיה-נושאי דגל הציונות הדתית":

תורה ועובדיה הייתה מתמיד סיסמת בני עקיבא והמפה"ל בכללה, ורק לאחרונה "נכבה" על ידי השמאלינים בתנועה הדתית הלאומנית שנטלה כסמל בלעדי...התכנים המסתתרים מתחת לביטוי "תורה ועובדיה" בימינו והמוניפל של שונות עולם התורה במפה"ל על ביטוי זה מעדים כי אשר יגורו גdots הילדה בא" לוקט

ל"ציונות דתית בתמורה הזמן", תשמ"ט עמ' 138.

אף בעניין, אין להמודיע", ולא חרדים באשר הם, מונopol בלעדי על עולם התורה. ואמנם, ב"נאmani תורה ועובדיה" ישנס רבנים

בדרך כלל, ניתן להבחין בין שביל הذهب, דרך האמצע, כמיידה הרמוניית ממוצעת בין תוכנות קיצונית שליליות לבין פרשנות בעל-ביתית, הנובעת מפחד או מרצון לשמור על הקיים החומק מתחת לבטחן המדומה שמצוירים חיים שקטים. אבל אם ישנן תקופות מהפכניות כמו זו עכשו, בהן הגישה הborgnitic האוחזת בלשון אוטופיסטיב נמלצת כמו "להקים מלכות שדי עלי אדמות", ובמקביל היא ממשיכה לפועל מותך אופק מוגבל הרוי שיש ביוםיה הענקית לא מעט גרויסקה.

לביטוי "תורה ועובדיה" אמורה להיות משמעות חלוצית, אונגרידיסטית כמו הסתפקות במעט, ליום תורה מותך "פת במלח" ומותך התמדה, וכן של דחק ליצר או להיות חלק ממהפיכה רוחנית וחברתית במקום שהיא מוד מתקשת. למשל, להתמיד ללימוד תורה כערך לעצמו, גם ללימוד מן התורה כיצד להקים חברה צודקת המפרנסת את עצמה והمبرשת על אדני המשפט העברי. חברה המבוססת על הכרת ערך העבודה כערך מטהר, כערך שלעצמם. זו אף חברה הדואגת לאיכות הפועל הזה, יהיה זה רומי או ערבי, כמו לאיכות הפועל היהודי, אינה נשאת פני עשיר ואינה מהדרת פני דל. בחברה זו כל עני וכל עשיר נשפט גם על פי עולמו, ובאשר הוא אדם, ובתנאי שאיננו אויב. זאת חברה שיש לה די כוח לראות עצמה קובעת את המטרות הלאומיות ומיצגת את עומק הערכיהם המשתמעים מכלול התורה שככבר

יוטיוו
מבלי
נססיון
נשימים
אלא
צורך
מנת
ימוש
זקנות
ל כל
אין
ולא
אמני
גיבור
ע' א'
הרב
ודדה
סמת
ורק
ג'יניים
שלווה
רים
דה"
ולום
דים
ליקט
.138
דים
ורה.
בניהם
לידן

בעידן הפוסט-מודרני למאבק מסוכן המקדים את הפריצות והשפלת הנשים. אני יכול לדzon במסגרת זו בתנועות הנשים השונות ואני מומחה לכך, אבל אפנה את הקורה למאמרו של דוד גורביץ' *פמיניזם ופוסט-מודרניזם* ("אלפיים" ח' 1993 7 עמ' 58-27) ולמאמרים רבים בעיתונות החילונית הישראלית ובעיתונות המערבית בחו"ל, המודעים לעביעיות הרנסנית של האסרטיביות הנשית כעיקרון לעצמו. בו בזמן ישן נשים חרדיות לא מעוטות, העוסקות בפיתוח עולם העסקים, ולא רק במסגרת המודם מהמחשב הנמצא בבית. הן גם מגלות יוזמה ועניין בעולמות האמנות, השירה והציור ואף עוסקות במידה מוגבלת בתקשות וביחסים ציבורי.

בחברה הציונית-דתית לומדות הבנות מאהשרות שנים, כمو奔 מאליו באוניברסיטאות, במדרשות ובמכילות, באולפנות ובתי考נים הדתיים, ומהוות ייצוג מובהק לאשה המודעת לערכה, לעבודתה בבית ומחוצה לו. כל זאת, בדרך כלל, מתוך תפיסת עולם המאפשרת את קיומ התא המשפחתי ללא איום סמיי ומתחם על התפרקותו עקב גחומות החיים.

המשפחה הדתית הממוסעת הגעה מכבר לאיזון תפקדים ויחסים בין המינים, ולכן נראה, לפעמים, המאבק של "טאמני תורה ועובדיה" כתוספת של לויתן חן לבת החיל ולא כמאבק על עניין בעיתוי בחברה שלנו. זאת מבלי להתעלם מכך שגם בחברה הדתית אישה יכולה להיות מושפלת, מוכה או מוקופחת. אבל המקרים המצערים הללו אינם מייצגים עד עתה נורמות או מגמות בחברה הדתית.

לעומת זאת, בחברה הישראלית בכלל, נשוא המשפחה, כמו נושאים אחרים, לרבות

יראי שמיים, הידועים בנסיבות האמיתית ובמידותיהם. מהם מקובל עלי במיעוד הרבה דני שליה, איש קדומים. הרבה שליה לחם בעיקר בהתקנות התנועות החרדיות לציווות הדתית, ותקף את נסיווות ההשתלטות של הר"מים החרדים על מוסדות חינוך המזוהים עם הארגם הציוני-דתי. היישובות הציניות הגבוהות פיתחו דגם של דמות חרדי"לית (חרדית לאומיות) שהיא סינטזה מסוימת פרי המתחים והמאבקים עם היידות החרדית. הסינטזה זו היא גשר עמוק ואפרשי ואך נחוץ מאד בין ציווים דתיים לחדרים.

כיום, לאור נסיבות משתנות בחולקן, יש לבחון מחדש את מכלול אפשרויות היחסים עם סוג ציבור שונים מכל התנועות הדתיות, החרדיות והחילוניות. הדחפים המהפכנים המציאים את חוגי השמאלי הקיצוני הפוך בעקבות תהליך השלום את הנורמות הלאומיות והמדיניות, מחייבות הערכות אחרות.

ואמנם, אין להכחיש, כי עד עתה הרוח המאפיינת את החוג היא להשווות, או להציג את ערך "העבודה" על חשבון ערך "התורה", ולפעמים הפכה להיות מגמה זו ביטוי לתלות רוחנית בחוגי מפלגת העבודה עצמה, זכר ל"ברית ההיסטורית" לצד הנאמנות וההערצה ל"התישבות העובדת" החילונית צורם מופת בחינו. לצערינו, דוגמת המופת כה נתערערה, עד שבקשת הדוגמאות שאיננה, הפכה לאנכרוניזם גמור ולענין פתאומי המעורר רחמים בלבד. אם אין התנוועה רוצה למלא את שליחותה האמיתית, עליה אף לא לנשות ולהתייחס למצוות המשתנה.

מייד נוסף ועיקרי במלחמותה של התנוועה הוא המאבק למען זכויות הנשים, שהפך

להומניזם וסוציאליזם היהודי, המחפש את משמעותו בהלכה ובמנג טך ערנות לשאלות הזמן ומטרך מודעות להיסטוריה של ההומניזם היהודי וההתפתחותו בעיקר בתנועות החסידיות, לצד דעת עמוקה בהומניזם הארוואי הכללי. הניסיונות לשלב כלליה מודרנית בסוציאליזם היהודי המשита המשחתת על עקרונות הריבית, השמייה והיבול.

בעיתו המרכזית של חוג הנאמנים היא עיסוקו בשאלות הקלאסיות של החברה הדתית המודרנית בשנות השישים, והתחמקות כמעט שיטתי מלבטאות עמדות מפורשות או אף משתמעות בנושאים הקשורים ל"תהליך השלום". תהליכי השלום אינם רק תהליכי המציג תכנית פוליטית להסדר עם העربים. הוא מצריך הכרעות רוחניות קוזומות. (משהו על כך כתבתי במאמרי הבגידה ביהדותן עיקרונו אידיאולוגי (עטיב"ב שבת תשנ"ה ינואר 95).

יש לברר מה חשף תהליכי השלום מבחינה רוחנית. מה הוא גילה לנו על המדינה, על הצבא, על העולם החילוני לטוגיו ועל העולם החradi. במה הוא أولى, עירער את הערכים, או הסיסמאות של תנועת תורה ועובדיה ושל ה撞击يات הדתיות בתנועה שלפניהם במובן הפסיכני. מהם גבולות אפשרויות הדיאלוג עם חלקים ב הציבור החילוני והאם נפתחו אפשרויות של דיאלוג עם חלקים הציבור החradi.

תהליכי השלום גילה שהמדינה מאויימת רוחנית. הוא גילה שהמדינה, מדינת היהודים, אינה ערך מוחלט בעיניו היהודים הקובעים הימים את מדיניות הממשלה. לעיתים בעיניו חלק קבוע שבהם מדינת היהודים מהויה מיכשול בדרך לשלום ולא רק ההתנהלות. מי שקובע רוחנית את מדיניות הממשלה הנווכחית, אין מעוניין בישראל כמדינת היהודים אלא

השלפת נשים עקב המתירות האינטואית והמסרים הפופוליסטיים העברים בשעשועוני התקשרות ובפרטומי היזמה בעיתונים, עקב מגמות באמנות ובפוליטיקה, הוא נושא בדיי במיוחד הפהה בחברות נihilיסטיות, בהן החזנה של המין היא, כמובן, ביטוי לשחרור.

הפרובלטמיקה של התנועה הלכה והסתבכה ככל שהבטיויים הנהיליסטיים האופיינים בעיקר לאוטם חוגים ששימשו ל"אמני תורה ועובדיה" מקור השראה או התייחסות מפאת "מחוביותינו להקמת הגשר" הנטו כ לפיה החברה החלונית הלבוי ונהי מובהקים כמו חקיקת האזות והכרה חוקית בזוגיות הסוטים למינים.

במקביל הוכח כי חלק מהתנאות לצדק חברתי, וഫלוות שהיו קשורות בעיקר בנושא זכויות האדם, נtagלו במלוא הפרובלטמיות שלhn כשהגיעה לשפטון. התמייקה של מר'צ בש"ס, מכל סיבה שהיא, הפכה להיות מدد לעומק הערכים והמחוביות של סוג מסוים ממנהגי החברה החלונית.

ד"ר יצחק כהן, העלה במאמרו *דעות וחילוניות - פיצצת זמן* (תשנ"ו - ליקט לקובץ האוצר לעיל) את מקומות המ██ון של "הכוננים" בחברה הישראלית, אבל הוא ניסה להתנחות בכך שהחברה החלונית אינה מיוצגת על ידם. לצערינו, מאז שנת תשנ"ו התברר שהחברה הישראלית "המרצה" עד מאי, וכנדג' סכנה זו צריך חוג "אמני תורה ועובדיה" להגדיר עצמו ולשאול במה והוא הוא יכול להתיצב בנסיבות המלחמה על עצוב פניו החברה היהודית בארץ ובעולם. נראה שאם החוג ינהל שיח עמוק עם חוגים שלא היה מורגש לשוחח עמם, אזי תרומות החוג יכולה להיות גדולה, ובפרט בתחוםים של הגברת המודעות

את
רננות
ויריה
עיקור
עממייק
שלב
היהודי
איטה
היא
נבראה
שים,
צדדות
ଆלים
שלוט
יטית
רעות
גבתי
ולוואי
חינה
על
עולם
כ, או
תשל
ובובן
ג עם
זריות
ימות
דים,
בעים
בעיני
הוועה
ג. מי
חוית,
אלא

ה策ילה בנגד לכלכלה התק"ס, לא הופקו
לקחים מועלים מאד כלפי כלל הציבור במדינה.

מהוג הנאמנים נדפה אידרכות. העולם
הโพסט-ציוני מציג ערכים בכלל כענין מיישן
ומיותר. הכל משוערך ביכולתו של כל אדם
לספר את התארטיב שלו, את סיוף התורה
הפרטית שלו ואת סיוף העבודה=הבטלה שלו.
העדר ידכוון עמוק ביחס לשינויים הרוחניים
בעולם עשוי להפוך את "אמני תורה ועובדיה"
לחבורה המשותפת בשקר הכללי.

מושגי "תורה ועובדיה" בכל הגדרה שלהם,
יצרים מהויבות לעקרונות היסוד המכוונים
את החיים. האדם חי כדי ללמד תורה וכך
לעבד וליצור, והוא לומד תורה ועובד כדי
לחיות. קבלת הדרך הזה בהכנה אמורה
להיות "הדרך אל האושר", לעובדה ולשומרה
MBOLI להשתעבד לביעות הזמן לחלוין, אבל
גם מבלי היוכלה לחמוק מהן.

מאמרו של פרופ' הלל וייס מבטא, כמובן,
את דעתו האישית. בעיתון השואף להעניק
לציווית הדתית במה לברור רעיון-חברתי,
ראינו לנכון להביא את דבריו בשלמותם
למרות שהעיסוק הפוליטי הטעון בסוד
הדברים בולט, וכיוצא, התנוועה מנעת
מלעוסק בוויכוח הפוליטי הניטש במלוא
החריפות בזיכרון הישראלי.

פרופ' הללysis מתעקש לכרוך את התנוועה
עם צד אחד של המפה הפוליטית, כאשר
הוא כמובן נמצא מן העבר الآخر. דומה
הדבר למי שהופך לאויב את כל מי שמסרב
להזדהות עם רעיוןותו וסדריו עדיפיותו.

באשר לתוכן טענותיו לגבי הנושאים בהם
 עוסקת התנוועה, צורת מאבקה ובעלי בריתה
- אנו קוראים לקוראי "גילון" ליטול
ידייהם עט וניר (או להקיש על קלידי
המחשב) ולשלוח את תגובותיכם אלינו.

מן השפה ולחוץ. הוא מעוניין להשתמש
ביהודים כדי לקדם את תהליך השלום
כתפיסה מר"ץ. ואם כך, לשם מה יש צורך
במדינה בכלל?

התהיליך גילה לנו שגם הרבניים הקשורים
בישיבת "מרכז הרב" באשר הם, אינם וואים
במדינה בכלל מצב צבירה שלה ערך עליון,
"כסא השם בעולם". הוא גילה לנוש הצבא
אינו צה"ל בכל מחיר. כי ישנים מצבים בהם
חייבים לשאול שאלות גם על הצבא המוכן
לשרת פוליטיים ולא יהודים. אם השאלות הללו
דמוקרטיים ולא יהודים. אם השאלות הללו

צריך להתמודד הציבור הדתי בכללו.
ואילו המסרים של התנוועה הציגו
כמסרים רזויים, הנמדדים באורך החזאית
או בהמנעות עקרונית מסוימת ראשית,
MBOLI להבחין בין הקבוצה רזואה ובין
אותניות. הקבוצה טכנית מצריכה לבצע
פעולות הלכתיות או דמוויות הלכתיות מפחיד.

מטרור כמודדי, ולא מאהבה או מהכראה.
החרדה מפני כל מה שנראה כהקבצה, כמו
הטאננות העיוורת לשורות בצה"ל ערך עליון,
קדוש ואוטומטי הפכו לביעיתם בעקבות
שלטון המתחזה לשולטן דמוקרטי. זיהוי
הברונגוות הדתית לאומית יחד עם חלק
מעסקני התנוועה הקיבוצית-הדתית הפכו את
הנתנוועה לשולית.

תנועת בני עקיבא עצמה, מעיניה המקורי של "תורה
עובדיה" גם ללא תנועת אריאל, המייצגת במשך
שנים אורחות את הcyion השיבתי, השואף לקשרו
עצמו בלימוד התורה תוך אינטגרציה והתמודדות
עם מכלול הביעות המעסיקות את ההבראה
והמדינה.

לכערני, מסיבות שאין תלויות בקייז' החזוי
ובהתישבות החזותית, הcyion הקיבוצי, או cyion
העובדת החקלאית וכל עבודה אחרת, דען ביטויים
לגם. אפילו במקום שככלת הקיבוץ החזוי